

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Goa-Vätta.

Goa-Vätta

Man skall aldrig slå
ut kott vatten på marken, för då kan
man skälla Goa-Vätta.

Skälla Goa-Vätta

När ett barn är i fara, kan modern Goa-Vätta varnar för faror
varnas av Goa-Vätta genom att denna
kriper henne i armen. Så veknade jag
en gång en natt, när ett av mina söna
barn låg under pängen i ett hörn. När
jag såg efter på min arm var där ett
blåsvart märke. Det var Goa-Vätta, som
velat varna mig genom att kripa i armen.

Auz. Vätte-Gus se Sjukdomar!

Hammarlundas s. 1, 2.
uppl. 1929.

2514

2

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Goanisse och den undergörande burken.

Goanisse och den under
görande burken.

Hos Nils Svensson i Lous.

kult i Hammarlundas saken, vågade man aldrig gå ut i stallet, sin det blivit mörkt. Och man behövde inte heller gå ut där för att ge kreaturen foder. De blev fodrade ändå och som morgnen var de mätta och belåtna. Man sa' det var Goa-Nisse, som gjorde detta. "Kregeu" var fina och granna och hästarna feta och blanka och paska var de. Det var nog fan, som gjorde det.

Goanisse = fan

En gång, när Nils Svensson rent bort, stod där en burk i fönstret. Han hade glömt att ta den med sig. Drängarna

Den undergörande burken.

kunde höra, hur det jämrade sig ur burken.
Vad det var i den visste man inte, för man
vågade inte öppna den. Nils brorson bar den
alltid på sig annars och det var därifrån, stodde
man, som hade säden tven.

Den lyckobringande burken

Min man brukade spela

Den lyckobringande
burken

mycket kort. Ja, det var innan vi var gifta
eller ens förlovade. Så en kväll spelade
han bort hela sin lön. En annan dräng
så då till honom, att han skulle få låna
en burk av honom och så tog han upp en
burk och gav honom. Och så så han till
honom, att han skulle ha den burken i
lommen, när han spelade, och var gång
han fick korten, skulle han slå handen
mot burken. Han gjorde så och vann
tillbaka hela sin lön. Men sin han
något den, ville han inte spela mer.

hur mycket man än bad honom. Sin
lämnade han tillbaka burken. Vad
då var i den visste han inte, för han
öppnade den inte. Kanske var där
en död glädmus i den.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Johanna Friberg, Brödsåkra.

Personer med ovanlig eller övernaturlig förmåga.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"En släkting till Åsumspägen."

En släkting till Åsums-

"En släkting till Åsums-
-pägen

pägen kom en gång till Per Boes, där jag då var. De hade då en dotter, som töades bort. När mannen fick hemme se han: "Det här mors vult'na. Hon har ätit delar av lever och lunga på ett sätt, som hon skulle ha skurit bort." Det var också rätt för det finns delar, som man bör skära bort av lever eller lunga. Men morsen hade skurit detta också.

Bota lyte

Mannen bara såg på tösen och på levern
hur bra. Han tog tjugo kronor för be-
sväret och detta tyckte morsen det

var för mycket. Men det var väl inte
för mycket, när tösen blev bra. Nästa
gång när mannen kom dit till stället,
ville hon inte ge honom någon mat.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jag var inne och frågade för honom och
när jag kom ut så jag: "Jum vil
inte sälja vår mat, men följ hem med
mig, så ska han få mat." Di sa 'han:

"Hon gav mig ingen mat. Men efter detta
ska det bli annat." Det slog också in.

Sända olycka över någon

Mannen dog av blindtarmsinflammation.

Strax därefter dog tösen. Och sin har de
blivit alldeles utfattiga på stället.

Ja, den mannen "kände mer än Fader vår".

Min töse hade däröda ögon och jag frågade, vad
jag skulle göra. Han tog då på henne och sa: "Det
växer nog väck." Det gjorde det också.

Bota röda ögon

Den kloke vid Lund.

"Den kloke vid Lund"

För många år sen bodde vid Lund en klok, som jag tror hette Långson eller Nilsson. En gång på Blackmad (Hammarlundas son) sökte ho. Bota utslag som för utslag och fick hjälp. Han kunde göra nästan allting. Han sa en gång till en man: "Jag har läst så mycket, att jag kan göra din kvinna bra, men jag kan också göra henne till krympling och jag kan också göra dina efterkommare till krymplingar ända till fjärde led.

Bota eller häva sjukdomar på någon

Han hade som dräng kommit

Har han förvärvat klokskapen.

att läsa i sin metrens svartkonstbok.

En gång kom han att föråda detta, då han så' innan en så skulle färja:

"Der som får brogda grisa". Och mycket riktigt fick som "brokiga" grisar.

Moran blev då förskäckt och gjorde på-

gen ^{sjuk}. Hon ville sin, att han skulle lova, att aldrig säga eller visa, att han fått någonting eller kunde någonting genom hennes svartkonstbok. Men

pågen hade läst om blommor, som man kunde göra folk sjuka med och han tog nu och gjorde kärningen sjuk. Hon måste då be honom om förlåtelse och lova att aldrig göra honom något ont, om han gjorde henne frisk igen. Detta gjorde han också.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Söra någon sjuk
med hjälp av blommor.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Levan

Levan

Levan, som bodde vid
Hjularöd var nästan lika duktig som
Åsmunnsprägen.

Hans tös kom en dag hem "grädans" Återskaffande av tjuvgod.
Hon hade varit i butiken för att handla, och bestraffning av tjuven.
och där hade någon tagit børsen från henne.
"Va' du inte lissen, min lilla tös," sa' Levan,
"ja' ska' rock skaffa børsen ti' pätta igen."
Så fick lösen gå ner till butiken igen.
Där låg børsen.

Men på tron nere vid ån, gick
ett funkbimmer, som bar sig konstigt åt.
Hon lyfte i kjortlarna och längre hon

gick, högre och högre upp lyfte hon
den och hade den till slut så högt hon
kunde få dem. Det var hon, som tagit
brisen, som Levau nu "kua" (kuade)
och gjorde till allmänt åtlöje. För
kvarnan hon tyckte precis som om hon
vadade i vatten och kom allt djupare ut,
och det var därför som hon lyfte på hjörlarna
och lyfte dem högre och högre.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

(Sagesmannen bor långt från Viken, där
Levau, vid detta tillfälle bodde i s.k. Fiskarhuset,
och visste naturligen inte att detta ligger vid stranden
av Vämbysjön och vid översvämningar är full-
ständigt omgivet av vatten. Enl. sagesmän från
faktum gick kvarnan inte i vattnet
(intill källan i fiskarhuset för att lämna brisen)

Levan kunde i vattenspeglen i en spanna vatten visa bilden av tjuven.
Visa bilden av tjuven

Från "Gamla Fun" på Utteröd (Hammar-
Lunda s:rn) bortstals en gång silvret. Tjuvar-
na hade haft hjälp av en av pigorna. En
gammal man gick då till Levan
för att få reda på tjuvarna. Levan sade
då, att han inte kunde skaffa det stulna
till räta - detta gjorde han nämligen
ibland - för det hade kommit i
många mans händer. Men han kunde
visa tjuvarna. Han tog därför fram en
spanna vatten och där i vattnet fick
manmen se. Han såg två ansikten, som
han väl kände igen, för de bodde i närheten. Men
han vågade inte röja dem, för han var rädd,
att de skulle komma att göra honom något ont.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En man hade stulit ett får och ködde
 den omkring och sålde köttet. När han
 kom till Levau, sa denne till honom:
 "Hör du herr igen, för de' ä' stäled kyd,
 du har." — Kanske hade Levau
 tröt talas om, att ett får stulits och
 den dragit slutsatsen, att tyven var
 den som sålde köttet.

När "Unga frun" (grevinnan Fall?)
 kom till Hjularöd, när "Gamla frun" var
 död, befälde hon att den gamles "föj"
 skulle påteras i Vämbjörn. Hon "ettimade"
 det inte, för det var inte fint nog. Levau
 fick i uppdrag att göra detta, men han
 var klok nog att inte sänka kläderna
 utan dem behåll han själv.

Veta om något är stulet

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Pigan och hennes mor, som kunde trolle.

Det var en piga,
som hånbe hos en präst. En gång,
när hon skulle städa ett rum såg
pintan genom en dörr med glasrutor, hur
kvasten gick fram och tillbaka i
rummet, men ingen höll i den. Under
tiden stod pigan vid en spegel och
speglade sig. När prästen öppnade dörren
skyndade hon sig att ta fast i kvasten,
men han tvingade henne att bekänna,
att hon använt övernaturliga makter.
"Hur har du lärt det?" frågade prästen.
"Jo, jag har lärt det, när jag gick till

Pigan och hennes mor,
som kunde trolle

Använda övernaturliga
makter för att utföra ett
arbete

Hur sådan klokskap för-
värvas.

nattvarden. Då läste jag Fader Vår baktänges,
 sa' pojgan. "Vem har lärt dig detta?"
 frågade prästen vidare. "Jo, det har
 min mor gjort."

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

Da gick prästen till pojans mor.
 Arns hustru gick han att bekänna.

"Nå, vad kan du göra för några konster?"

frågade han hustrun. "Jo, jag kan mjölka
 nabrans kor," sa' hon. "Försök då

Mjölka andras kor

med ena korn," sa' prästen. Då prästen
 ville se det, för att tro det, tog hon
 och satte en fjälkniv i bjälkan i
 taket. Då började det att rinna mjölk
 ner från kniven. Hon gick och häm-
 lade en sprau, som hon satte under.
 När de hållit på en stund, sa' hustrun:
 "Nu får vi sluta, för annars kommer

blodet." "Det gör ingenting," sa prästen.
"Men då dörr kon." "Ja, låt gå, jag
betalar kon", sa prästen. Så kom blodet.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sen gick prästen in till sina naboers.
Han låtsades intresserad av deras kon och fjä-
gade, hur de trivdes. "Ja, det är bra med den",
sa man. "Gå då ut och se", sa prästen.
När man kom ut i stallet, låg där en
ko och var död. Prästen betalade
kon, för det var ju han som velat, att
kvinnan skulle fortsätta.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Pigan sovfäste i sin matmors svartkonstbok Pigan som läste i sin

matmors svartkonst bok

Det är en rätti' historia,
men det hände för i världen, då det fanns
svartkonstböcker och det fanns jags-
binger. Sjänt finns det ju lyckligtvis
inte m.

Det var en kvinna, som kunde mer
än andra. Hon var en hōea och hade en
riklig svartkonstbok. En söndag, när
hon var i kyrkan, fick hennes friga
lag i svartkonstboken och då tänkte
hon, att hon skulle pressa på och se om
det gjorde samma verkkan, när hon
läste, som när matmoden gjorde det.

Och så läste hon i svartkonstboken.

Läsa fram pysstringar

Senast blev hela stugan full av böna
"pälikeder" som var ibakna och ville ha
något att göra. Och prigan hon misstade inte
vad hon skulle ta sig till. Lyckligtvis
var det så, att liasan, som satt i kyrkan,
hon förmått, att det var något galett för
färdle och hon skyndade sig hem.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

När hon så kom hem och fick se de
böna i stugan, så hon till prigan: "Vad
har du nu gjort? Har du läst i min svart-
konstbok?" Så skyndade hon sig att
slå ut en skäppa åter på golvet.
Så fick pysstringarna plöcka upp åter-
na och så hade de något att göra.
Det var det att hon gjorde det, annars
hade de väl fördärvat prigan.

2514

20

För när pysslingar blir sammansatta
skall de också ha något att göra.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVPrästen som trollkarl

Jag läste i Tidningen
om spökena i England (Svenska Dag-
bladet, sommaren (juli?) 1929). Jag
tycker det var konstigt, att prästen inte
kunde mana spökena ner i jorden. Hade
det varit en riktig präst, hade han kom-
nat, för då hade han lärt svartkonst.
Men prästerna är kanske inte så "lärdar".

Prästen som trollkarl

Skane

2514

22

Kammarboken

sept 29 1829

h. G. Ahlsson

LUNDUNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Prästen, som kunde se vem som kom
till himmel eller helvete.

Prästen som kunde se
vem som kom till himmel
eller helvete

Prästen i Hammas

sa, att han kunde se vem som kom till
himmel eller helvete, när han delade ut
nattvarden. Han kunde pedelta i vimbä-
garen. Den som han där såg med huvud,
kom till himmelen, den som han
där såg huvudlös, kom till helvetet.

Skine
Hammalunda

2514

23

SKINNE
HÄLSÖ
BYGGSÄLLSKAPETS
BYGGMINNESARKIV

sept. 1929

-n 16. september

Prästen som läste sin egen dräng ner i jorden.

Prästen som läste sin egen dräng ner i jorden

Prästen i Bjällerups bruk hade var kväll gå till kyrkan. Han var kanske frimurare och frimurarna äro farliga att "ge sig ring på."

Prästafurum blev till slut fört på prästens eviga rännande till kyrkan, och hon avtalade med en av drängerna, att han skulle skrämma prästen en kväll, så att han inte mer gick till kyrkan som kvällarna. Drängen gick in på detta och så en kväll klädde han sig i ett lakar för att skrämma

prästen och ställde sig utanför kyrkan
för att passa på honom. När prästen
kom ut från kyrkan fick han syn på
den vita skepsnaden och han frågade:
"är du levande eller är du död?"

Drängen vågade inte svara utan teg.

Prästen frågade honom för andra
gången och för tredje gången, men
fick inget svar, för drängen våga-
de alljämt inte svara något.

Prästen trodde då, att det var ett spöke
och manade honom rakt ner i jorden.

När prästen kom hem, frågade
prästfrun honom: "Säg någonting?"

Då svarede prästen arad och sa: "Du
har väl aldrig lärt någon av
drängarna gå ut för att skrämma mig?"

Skåne
Flammaklunder

2514

25

Så prästen höjde, att det var så, så han,
att nu var det ingenting att göra åt
sakas, för nu var drängen djupt nere
i jorden.

STAMP
KONSTEN
SÄKERHET

Medel att vinna en flickas kärlek.

Medel att vinna en
en flickas kärlek

Fladdermöss är farliga

djur. Dödas en karl en fladdermus och slänger
den på en tös, så blir tösen alldeles galen i den
karlen och bryr sig aldrig om någon annan
utan springer bara efter honom.

Jag hänte jiga på ett ställe, där det var
farligt gott om fladdermöss och där var vi pi-
gor alltså rädda för att vår skulle komma
någon och slänga en död fladdermus på
någon av oss.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Frimurare.

Frimurare

En pic, som tjänte i
Malmö hos en som var frimurare på,
att han kom hem nästan var morgon
"blod" om näsan. Han hade väl varit
i slagsmål med de andre frimurarna
eller med fan.

Skåne

2514 nypst. av Erik Andersson

Tröte

ber av Johanna Friberg

28

Skåne län

år 1850

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

nypst. 1929

Pigan som trampade på brödet.

Sagan om pigan som
trampade på brödet

Det var en gång en
 flicka som skulle gå och se om sin
 mor. När hon näste hade det varit
 begravning och hon fick en kaka
 bröd med sig hem till sin mor,
 som var fattig. När hon kom till en
 bäck lade hon brödkakan över bäcken,
 för att hon inte skulle bli smutsig om
 sina nya skor, som hon var rädd om.
 Men då hon kom ut på brödkakan
 kunde hon inte komma ut stället.
 Ett plut kallade man dit gästen
 för att hjälpa henne. Men han kunde

inte göra något för att hjälpa henne,
utan föy och snarade henne ner
i jorden. Så fjönk hon rakat ner i
jorden.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Detta kan säkert hänt, för vid Hjulå-
röds slott, kan man fjäto se en bild
av prägan.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Dop.

För, när det fanns
fler prästen än nu, skulle man, innan
barnet var döpt, lägga en sax i vagnen.

Den, som håller ett
barn vid dopet, bör tygt för sig självt läsa
efter vad prästen säger. Då kommer
barnet att gå lätt för att lära. Självt har
jag varit fem styckas barn vid dopet
och gjort på och de läser också som riktiga
präster och har alltid haft lätt för att
lära.

Vidare får inte den som
håller barnet "pista" (pkaka) det, för

Dop

Försiktighetsmått före dopet

Att iakttas under döpsel-
akten

Säbli barnet sin så det knappt kan ta en
"supp", utan att spilla, ds. "rusthannad".

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

(En gammal länspagmannen har berättat,
(Jon Jakeson, Tängelie.)
att en dotter till pagmannen höll ett
barn till dopet för ett par år sen, och då
barnet skrek uppmanade prästen henne
att skaka barnet, men hon vägrade att göra
detta.)

Vid dopet bör där ligga pengar i
sväpet, så kommer barnet att bli riktt.
Det bör vara silver och väl inlagt, så att
det inte går, som det gick en gång: när
prästen tog barnet tillade femöringar.
na mer från kyrkogolvet och man fick
lägga sig ner och plocka opp dem. Och
det var ju skam.

Som man stiger upp i

Efter dopet

vagnen för att köra hem, ska man läsa
Fader vår och Vålsignelsen. När man kom-
mer hem och lämnar ifrån sig bar-
net ska man säga: "Herrens giv jag ett
kristet barn i stället för ett hedniskt barn."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Johanna Friberg, Brödsåkra.

Sjukdomar och deras botande _____
(utom lyte)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sjukdomar och deras bestånd.

Sjukdomar och deras
botande

Min näsa var svullen för jämt.

Svullen näsa

Den var rent full av "bräte". Jag gick för jämt och plöckade i den men den blev genast full igen.

Da' drog jag och frågade en man som var i släkt med Åsumspägen vad jag skulle göra. "Mor

Triberg gåi väl lite över en bäck," sa han.

"Ja, det gör jag nästan var dag." "Ja, da' är

det intt så konstigt. Men gå ner i bäcken

och ta vatten och tvätta sig en torsdags-

kväll, sen solen gått ner, behåll det till

böndagen och tvätta sig da' igen och gör

det på för sista gången på nästa tors-

dagskväll igen. Slå sen ut vattnet.

Säg ingenting, utan ta rättmet mot
ströms i bäcken, och tvätta sig så,
och slå sen ut det medströms."
Jag gjorde som han sajt och det hjälpte.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

En jag var överklint med "Plidor"
"plidor". Naboens ^{lös} hade dött då i vändningen
och stod lik. Pagens mor frågade då, om
de fick gå och se henne. När de fick detta
tog modern likets högra hand och stötk
jagen över ansiktet och bad henne
(liket), att hon skulle ta det ("pli-
doma") med sig i groven.

Något annat än detta fick man inte
säga, utan skulle vara dyt. Ej
heller fick man säga något om detta
hos den dödas anhöriga.

Ringormar kan var farliga. Ring-
 ormen har nio ungar och dessa var och
 en i sin tur nio ungar. Så nog kan
 man förstå att de kan breda ut sig
 över hela kroppen. Man ^{kan} bli fri
 från ringormarna, om man läser över dem.
 Man tar ett "bassträ" (halmiträ), som
 stått ute vintern över och som har ett
 "knä". Man pitar med halmiträet en krets
 kring det ställe, där man tror, att ring-
 ormen är och säger: "Är det ringormens
 barn alla de nio?" och så biter man en
 bit av halmiträet. Därefter pitar
 man en mindre krets med halmiträet ^{säger:} och
 "Är det ringormens barn alla de åtta?" och
 biter en ny bit av träet. Så gör
 man nio gånger och biter så upp

Ringormar

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

hela halmstrået. Medan man gör detta får ^{man} inte säga något annat. - Själv har jag gjort så, när min dotterdotter hade ringormar. Det finns ingen doktor, som kan bota sådant.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om man är pödl i ögonen så kan detta gå över, om man tar ett "vätteljus" och krossar detta mycket fint och blåser det in i ögat. Detta skall man göra med en "penn" ("gåsapenn" eller "hörsapenn")
[Vidare ang röda ögon se "En pläkting till ämuspägen"]

Röda ögon

Om öronen puttna bort på ett barn, skall man ta ett stycke av en gräs, nämligen det stycket, som

Öronen ruttna bort

sitter bak öronen. Detta skall man steka
och "smida" (smeta) på öronen på barnet.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Tandvärk hos barn kan Tandvärk.

Kan man bota, om fadern om morgonen har
och sticker med tummen över barnets tån-
der. — Detta har jag läst i en bok. Jag våga-
de inte läsa mer än detta, för jag var rädd att
det var en svartkonstbok. —

Min dotter hade en gång, när hon var två
en pyslig tandvärk, som hon inte visste
vad hon skulle göra vid. Jag sa då
till henne: "Spring ner till Trask i Lilla-
röd". Hon gjorde så. När hon kom ner
där, låg Trask redan. Det var nämligen
på kvällen. När hon fick höra, att det var
* i Hammarlundas socken.

hon ut att hon hade ont i tänderna, sa' hon:
 "Ja, jag har bestämt mig för att into hjälpa
 fler med sjukdomar, men eftersom det är
 mor Fribergs för, ska' jag si' di': Det är
 ju den visande grenen och det är den värste
 tandvärken. Och alla dina tänn ska' stryka.
 Hon hade fått tandvärken av "vädret". (Jfr
 den bland allmoget ytterst vanliga meningem,
 att ^{vissa} sjukdomar kommit i vädret och flugit på
 en.) Det gick som spask sagt. Hon blev
 av med tandvärken, men oniste också
 alla tänderna. Men det gjorde ju ingenting,
 för hon fick kortänder sen, när hon blev stor.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Jag har botat många för hämmorrojder.
 Medlet är mycket enkelt.
 Man tar spott på fingret och smörjer på

Hämmorrojder.

det sjuka stället tre dagar i pod. Man skall
göra detta själv om morgnarna och om man
får inte ha sagt något dessförinnan.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Det finns många människor. Liggesjukan.
skor, som har liggesjukan. De är inte sjuka i
egentlig mening, utan när de väl har bör-
jat att ligga, vill de inte stå upp igen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Johanna Friberg, Brödåkra

Lyten och deras botande. —

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lyften och deras botande.

Modern kunde under
havandeskapet ha gjort vissa arbeten eller
utfört vissa handlingar, som isambade
barnet ett "lyde".

En barn hade "slaged". Det
var som modern hade "vullt'na". Det var
en rätt stor träs och hon låg i sängen och
slog benen upp mot knävidet precis som
en kabr. Hon hade varit hos många dok-
trar, men de kunde inte hjälpa henne.

Jag kom då dit och såg hur det var och då
sa jag: "Ja, det kan inga doktrar hjälpa,
för det är "slaged", men jag skall säga,

Lyften och deras botan-
de

Slaget, vållat vid
slakt av

katv

vad ni ska' göra. Ni ska' plakta en
kator och så ska' ni ge fösem tre droppar
av katrens hjärteblod. Moren ska ge'na
det och hon får inte säga något, när
hon gör det." Moren gjorde också som
jag sagt och fösem leler bra. Hon
leler bra gift sin. Det hade hon minnen
inte blivit annars, om hon blivit sig åt
så.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En "glutt" bar sig åt
precis som en löna. Hon låg i färgen
och sprätte precis som en löna. Modern
hade pett en löna som plaktades. Barnet
skulle botes genom att man plaktade en
löna och gav barnet tre droppar blod.

höns

En annan "glutt" gjorde
som att får. Moren hade "vullt" det,

får

för hon hade sett ja, när ett jävi slaktades,
så hon bar på barnet. Bortmedlet motva-
rande föregående.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En jag hade mun som en *Mun som en hundvalp*
hundvalp. Den var liksom lev. Man hade
varit hos doktor för att få hjälp och han
hade prickat i munnen, men det hjälpte
inte. Pajen såg ändå ut i munnen som
en hundvalp. Då frågade jag moren, om
hon inte kysset en hund, då hon var
med barn. "Ja" sa hon "vi hade så para
valpar och de kysste jag". "Ja, då har vi
"vullt barnet" sa jag, "men det är ett lyfte,
som är till att hjälpa. Vi ska ta en valp
och sticka nosen på i gluttens' mun, så
ska vi få se det gå över." Man vore

var läsare och hon sa att det var mid-
skapelse och hon trodde inte på såril och
därför fick prägen gå, som han var.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om modern pets en Eldsvåde lyte (utslag)
eldsvåda, får barnet utslag. För att bota
detta, skall modern ta asken av bränd
timmer, när det bränd på ett ställe.
Denna aska skall blandas i vattnen, som
är lagret i en bäck motströms. Barnet
tvättas med detta på kvällen sedan polen
gått ner, en söndag, en torsdag och en sön-
day (eller fredag, söndag, torsdag). Vattnet
hålls som ut motströms. Då följer ut-
slaget med strömmen.

Barnet kan även få ut-
slag, om modern, medan hon var med barn,

utslag

bakade och brände sig av en plåt eller nå-
got annat och på följ sig på kinden med
sina degiga händer. Barnet fick då utslag.
Men det botades, om modern en gång, när
hon bakade, tog barnet och botade det
med sina degiga händer. Härunder fick
hon inte säga något.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En barn kan över på
utslag, om modern under havandeska-
pet puttit och "släppt en får" vid en
nässelbuske. Som bot här för skall mo-
dern få en vintertorr "nälla" (nässa) och
hålla denna framför barnet och blåsa över
näslan mot barnet.

Utslag

Min svärson hade en påg, som alltid skrek. Han låg för jämt och
Skrika som en hund.

"gnydde" som en hund. "Du har väl sparkat en hund på nosen," sa jag till Morinlös. "Ja, det stämmer nog," sa hon. "Då skall jag säga, vad ni skall göra. Faren ska hålla barnet. Moren skall sparka tre gånger på hundens och tre gånger på gluttens. Hon sparkar först på hunden och sen på gluttens o.s.v. Moren gjorde så och det hjälpte.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

En gång hade jag sparkat Gnälla som en gris. En gris och pågen, som jag födde sin läj alltid och gnällde som en gris. En nabo kvinna sa då till mig: "Du har väl sparkat galben på nosen?" "Ja, det har jag gjort en gång," sa jag. Jag fick då göra på samma sätt med grisen

Som min dotter gjort med hunden (se orov!)
 Så skall man göra med alla djur, som man
 sparkat och dåigenom förorsakat lyft.

LUNDS UNIVERSITETS
 FOLKMINNESARKIV

En mor, som bakade, slog sig med en plåt ovan ögat. Hon tog med handen och kände efter, om det prullnade och sa 'då: "O, nu slog jag mig. Tösen som hon födde sen, fick en "kneula" (liten svulst) vid ögat. För att få bort den skulle hennes mor få samma plåt och slå tösen tre gånger på "kneulan". Detta skulle hon göra tigande.

Det annat medel var, att moren gapade över prullen fyrtio morgnar i rad innan hon åtit eller sagt något.

Om moren "pregar" sina Länderna
havandeskapet, får barnet Tandvärk.
(Se vidare Tandvärk under sjukdom!)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om ett barn blivit
rött i ansiktet, låt för en modern se
blod, skall modern få ett rätt kött-
stycke och skyka över det röda stäl-
let i ansiktet, och om det är ett man-
folk som fått lytet, så skall man lägga
köttstycket sin i armbålen på en kvin-
na, om det är ett kvinnfolk i arm-
bålen på en man. Där skall det ligga,
tills det puttnar bort. När det puttnar
bort, gå också det röda bort.

Röd i ansikte

Aug. lyte se vidare "En släkting till ärmypågen"!

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Johanna Friberg, Brödåkra.

Död och begravning samt döda som gå igen.

Liklukkt förbådar dödsfall

En man som bodde

hos mig, kallade på mig en natt. När jag
kom in i rummet, där han var, kände jag
en hemsk liklukkt. Mannen kände sig
bra då, han hade inte varit sjuk något
vidare, men om en halv timme var han
död.

Liklukkt förbådar
dödsfall.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Varsel i dödsögonblicket

Mina far, Væringren,
skänkte mig 1000 kr i sitt testamente.
Eftersom jag var oäkta, var han rädd att
jag inte skulle få dem. Därför hade
han sagt, att så fort jag hört, att han var
död, skulle jag komma dit, där han
bodde.

Så en natt rätt som jag låg,
hörde jag någon som sa: "Johanna, Jo-
hanna." Jag for upp, för jag trodde, att
det var tid att gå och njälka vid gården.
Men det var mitt i natten då. På
morgonen, steg jag upp tidigt och

Varsel i dödsögonblicket

och räckte inspektoren, för det skulle
visst vara promjälkering den dagen. Sen
gick jag och mjälkade. När jag stod och
hönde mjälken, hörde jag någon, som
sa: "Johanna, Johanna". Ljudet kom
liksom löst uppifrån, men där var löst
sin taket i stallen, och där var ingen
människa i närheten, som kunde ha ropat.
Ett par dagar efteråt, fick jag reda på, att
min far dött vid den tiden. När han
dog, hade han antagligen tänkt på mig
och varit rädd, att jag inte skulle få min
jovängar.

Slå vatten efter kistan

Slå vatten efter kistan

För att den döde ej
skulle gå igen, slog man vattnet, var den
döde tvättats, ut genom dörren, sedan
kistan burits ut. Jag själv har aldrig
gjort detta, för jag har aldrig varit rädd
för att någon skulle gå igen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

När hästarna ej ville dra likvagnen och
en svart hund gapade över gravan

När hästarna ej
ville dra likvagnen
och en svart hund
gapade över gravan.

En man som dog för
några år sedan i Hammarhunda, skulle be-
gravas. Det var en man, som inte varit
utför snäll, när han lede. När biktä-
get kom på Hammarhunda-backen (beast
backe på vägen mellan Högstorp och Ham-
marhunda) stannade hästarna, ett par
svarta hästar, som drog likvagnen, och
ville inte gå ur stället, hur mycket
man än jiskade och manade på dem.

Det slut måste man spåna ifrån den
och kommunalordf. Måns Jönsson, som

också var med i liktåget lät hämta ett par av
sina hästar och spärra dem för likvagnen.

När de sen kom till kyrkogården kom
en stor, svart hund och mötte dem och
följde dem ändå till graven. Sannolika
ville töra bort honom, men han gick bort
till graven och såg ner i den och gaps som
om han ville slicka liket. Sen försvann
han plötsligt. Ingen visste var han kom
ifrån eller var han blev av. Men den hunden
var ju den han plök, och kan man ju
gissa.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Såd som gick igen.

Död som gick igen

En man, som varit
inreboende hos mig, hade dött. Ett par dagar
därefter berättade det mycket. Jag hörde då på
kvällen vid matbilden, hur något liksom knäpp-
te till. Sen hörde jag någon som frågade:
"Mor lilla, kardar du?" Detta hörde jag
två gånger. På morgonen nästa dag
gav sig nusan till att pirna (dvs. jag fick
näsblod) Jag förstod då, att det inte var
en riktig människa jag hört. Jag hade först
truttat att det var nabokvinnan, som velat
skrämma mig, men då tyktes inga spår
i snön, inte på mycket som efter en

"ful." Det var nog mannen, som satt
hos mig, som sagt det, för han sa'
alltid: "Mor lita", och han var så mån
om mig, och ville inte att jag, som jag då
gjorde, skulle sitta och spinna sin chans
"sånakvinga" (sornlunda), för han sa; att
jag fick aldrig någon betalning för det.
Och det fick jag inte heller.

Död som gick igen för ^{att} befria från misstanke om brott

Död som gick igen för

Min morbror sänkte sig

att befria från misstanke
om brott

i Kävlingeån. Han hade varit och badat tillsammans med en god vän och kom så ner i en båta på åbatenen och blev i ån. När då den andre kom hem ensam, fick den drunknades mor för sig, att han knuffat hennes son och fast de andra framhåll det oimbliga i denna misstanke, kunde hon likväl ej släppa den.

Natten efter det att han befragt, sa' morbror: "Ola, si (säg), om han har poattat (knuffat) di i." När hon lagt sig, hörde hon något, som presslade och hon

kände hur någon varsamt lade tacket
till rätta om henne. Men hon kom sig
inte för att säga någonting. Sen kom
hon att tänka på, vad hon sagt och
hon förstod, att som en kommit för att
svara på hennes fråga, men att hon
hade glömt att fråga honom.

Utterödspatronen som går igen.

Utterödspatronen

Böös på Utteröd (i som går igen.

Hammarlundens son, var färdig med att spela kort. En gång spelade han bort hela Böös-mållan vid Östafsta. Ibland fick drängen, som skulle hämta honom, dra honom med våld ut i vagnen för att han inte skulle spela bort allt vad han hade.

När Böös var död gick han igen.

Man kunde höra hur "karritten" kom körande fram till trappan. Några veckor efter att han var död, hörde änkan, hur en vagn kom körande in på gården. När hon kom ut och såg, att det var gålet, sa hon: "Jaså, Böös,

2514

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

64

är det du." De försömm synen.

Man säger, att man ännu kan höra
vagnen komma köande vid natttid
på Utteröd.

Möllarekärvingen som går igen.

Möllarekärvingen

som går igen

När min morbror en jul-
afton gick förbi Mällebacken* i Borlunda (?)
mätte han där en vitklädd kvinna. Hon
hälsade "God Kväl" på honom. Sen följde
hon honom hela vägen. Vilkun sida av vä-
gen han än gick till, följde hon efter
honom, och han blev inte fri från henne,
förän han kom till korsvägen vid Gäddstänge.
Här var ett kors och här kunde hon inte
komma över.

När han kom hem till morbror,
omtalade han inte vad han påkat ut för den
kvällen, för då hade han blivit sjuk eller
* på vägen mellan Östergård och Borlunda, nära Tödebeck.

"fösed". Först på morgonen nästa dag tala-
de han om det för mormor. "Det var
Mellarekärningen, du mötte", sa mormor.
"Mellarekärningen" kunde inte få lov i graven,
därför att hon "örlajt" (ördad) sin man
och sina fyra barn. Hon hade förgiftat
dem.

Hadde nu mormor sagt: "Vad gör du
här för?", så hade hon sagt pite brott,
och när hon så hade bekänt, hade hon be-
fränt från adiga igen.

(Jfr. uppgifter om "Mellarekärningen", lämnade
av Karina Andersson, Kålnaby och Ola Berglund,
S. Sandby.)

2514

67

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2514

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESÄLLNING

68

Danser

Danser

De vanligast danserna
i min ungdom varo vals, mazurka, kadilj
och "schingelcompass".

Skull
Frosta

Kammerlanda

1929

Seder och föreläsningar betr. hästarna.

Om en häst har "skeneroman"

skall man innan man börjar att köra
gå fram och se honom i ögonen, på
skener han inte ser.

En gång när min man var ute
och ködde ville hästarna inte gå ur stallet.
Han gick då av och lyfte upp huvudstolen.
Det var nog fan, som puttit där och där.
för ville hästarna inte gå.

Jens Andersson

2514

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ber. av

Johanna Tribes

Född 1850 i Bäckåkra Löberöd

Seder och föreläsning

beträffande hästarna

Om en häst vill skena

Om hästarna inte vill gå

2514

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Magi vid jordbruk.

Man berättar, att det fanns personer som kunde göra så att där inte blev någon säd på ett ställe. De tog då och lade ut ägg i alla fyra hörnen på ett sädstycke.

Magi vid jordbruk.

Sädd

När man sädde och hade
avsätt, brukade man vända upp och ner på
såkorgen och lägga några nypon sådd
ovanpå den. Vad det betydde vet jag inte.

Allt som skall växa i
jorden (t. ex. potatis) skall sås eller sättas
i när och det som skall växa över jorden
i ny.

Sädd.

Vända såkorgen

Ny och nedan

Tybor julafton

Om man julafton,

när alla sitter till bords, går ut och
ser in genom fönstret, kommer man
att se dens plats vid bordet tom, som under
året kommer att dö.

Tybor julafton

Se in genom fönstret

Tybor vid nyår.

Om man vid nyår
kastade psalmboken, på att den öppnade sig.
Få kunde man orinnhållet i de psalmer,
som slops upp, skuta sig till årets händ-
elser. Var det en tröstpsalm, som kom
upp, betydde det glädje, var det en be-
gravningspsalm, bådade den sorg och begravning.

Tybor vid nyår

Kasta psalmboken

Skåne
Frosta
Kammarsången
sept. 1829

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. H. C. Andersson

2514 Per. Johanna Friberg 74
Född 1850 (Röbörud)

Gå med stjärnan.

Gå med stjärnan

Trettonafton gick man
i sin barndom med stjärnan. Visan,
som man då sjöng, var jag, bröjde så:
Trettonafton i stugan, så många, som här finns,
Husbönder och matmödrar, så många, som här finns.
Jag önskar eder alla en fräjdofull jul.
Husbönder och matmödrar, så många, som här finns.

Folkminnen upptecknade efter Johanna Friberg, Bröderna
 Innehållsförteckning.

Goa-vätta	LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV	1.
Goarisse och den undergörande burken		2.
Den lyckobringande burken		4.
"Om släkting till Åsumspägen"		7.
"Den kloke vid Lund"		9.
Levan		11.
Pigan och hennes mor, som kunde trolla.		15.
Pigan som läste i sin onaturs svartkonstbok.		18.
Prästen som kallekarl		21.
Prästen som kunde se vem som kom till himmel eller helvete.		22.
Prästen som kärte sin egen dräng ner i jorden		23.
Medel att vinna en flickas kärlek		26.
Frimurare		27.
Sagan om pigan som trampade på brödet.		28.
Dogs		30.
Sjukdomar och deras botande		37.

Kyften och deras botande.	43
Litklukt förbådar dödsfall.	53
Varsel i dödsögonblicket.	54.
Slå vatten efter kistan.	56.
När hästarna g' vinn dra likvagnen och en svart hund gapade över gravem.	57
Död som gick igen	59.
Död som gick igen för att befria från misstänke om beatt.	61.
Utterådspatronen som går igen.	63.
Möllarekåringen som går igen.	65.
Danser	68
Seder och föreställningar beträffande hästar	69.
Magi vid jordbruk	70.
Sädd	71.
Tydot julafton	72.
Tydot vid nyår	73
Gå med stjärnan	74.